

Pentti Linkolan syväekologinen ajattelu ja sen sisältämät ristiriidat vuosina 1960–2004

Oulun yliopisto Historiatieteet

Tieteiden ja aatteiden historia

Kandidaatintutkielma

18.3.2024

Jonna Esko

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	3
1. Pentti Linkolan elämänvaiheet	7
1.1. Lapsuus ja nuoruus	7
1.2. Aikuisuus	8
2. Maailmankuvasta ja arvoista	12
2.1. Ajattelun perusta	12
2.2. Käsitukset suomalaisesta yhteiskunnasta.....	14
2.3. Ihminen kuluttajana ja tuhoajana	17
2.4. Suhtautuminen väkivaltaan yhteiskunnallisena keinona.....	19
3. Käsitukset luonnonsuojelusta	23
3.1. Suomalaisen luonnonsuojelun historia 1930-luvulta lähtien	24
3.2. Luonnon- vai ympäristönsuojelua?.....	26
4. Tavoiteohjelmat 1986 & 1999	29
LOPPULAUSE	33
LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS	35

JOHDANTO

Pyrin kandidutkielmassani kuvaamaan ympäristöfilosofi ja toisinajattelija Pentti Linkolan (1932–2020) ajattelua ja siinä ilmeneviä ristiriitoja. Linkola vaikutti merkittävästi suomalaiseen keskusteluun luonnonsuojelusta 1900-luvun loppupuolella erilaisilla radioesiintymisillään, luennoillaan ja kirjoittamillaan teksteillä. Hän oli aktiivinen kirjoittaja, jonka tekstejä julkaistiin muun muassa Suomen Kuvalehdessä, *Elonkehässä* sekä Helsingin Sanomissa. Työnsäni käsittelemät Linkolan teokset ovat pääasiallisesti esseekokoelmia, joihin on koottu esimerkiksi kyseisissä lehdissä julkaistuja tekstejä ja vastineita toisille kirjoittajille. Kirjoitustyönsä ohella Linkola esiintyi paitsi radiossa, myös useissa tv-haastatteluissa, erityisesti Yleisradion kanavilla. Pääosa hänen tuotannostaan sijoittuu 1960–1980-luvuille.

Linkolan teokset, jotka käsittävät suurimman osan aineistostani, sijoittuvat vuosille 1960–2004. Teosten välillä on kulunut useita vuosikymmeniä, ja niiden julkaisuajankohdista näkee, että Linkola kirjoitti läpi koko elämänsä. Hänen kirjallinen aktiivisuutensa alkoi jo ennen 1960-lukua, mutta aineiston laajuuden vuoksi rajaan käsittelemäni aineiston hänen julkaistuihin teoksiinsa, enkä käsittele esimerkiksi yksittäisiä lehdissä julkaistuja tekstejä. Mainitsen joitakin teoksissa julkaistuja esseitä nimeltä selvyyden tai kontekstin selkeyttämisen vuoksi, mutta pääasiassa viittaan kokonaisiin teoksiin.

Linkola kävi jatkuvaa keskustelua luonnonsuojelijoiden ja aiheesta kiinnostuneiden poliitikkojen kanssa ja puolusti omia mielipiteitään hyvin kärkkäästi. Hänen ajatuksensa jakavat edelleen mielipiteitä, ja hänen radikaaliksikin kutsuttu ajattelunsa on vuosikymmenten aikana saanut paljon kritiikkiä.¹ Rajaan tämän kritiikin ja hänen ajatustensa laajemman vastaanoton kuitenkin työni ulkopuolelle työn pituuden vuoksi. Linkolan ajatukset ovat edelleen ajankohtaisia, sillä ilmastonmuutos, luontokato ja ihmisen suhde luontoon ja eläimiin, ovat kaikki keskeisiä aiheita nykypäivän politiikassa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa. Suomen ympäristöhistoriaa kuvaamalla rakennan Linkolan ajatuksille kontekstia, ja saan tutkimuskirjallisuuden keskustelemaan hänen tekstiensä kanssa.

Linkola on kirjoittanut yhteensä kahdeksan teosta, mutta käsittelemän hänen tuotannostaan ainoastaan niitä teoksia, joissa käsitellään politiikkaa ja yhteiskunnallisia asioita. Linkolan ajatteluun sisältyneet ristiriidat tulevat selvimmin esille, kun tarkastelen hänen teoksiaan usean vuosikymmenen ajalta ja kiinnitän huomiota siihen, millaisia muutoksia hänen maailmankuvas-

---

¹ ks. esim. Vadén 2008, 103–142.

saan mahdollisesti tapahtui. Hänen perusarvonsa pysyivät samoina läpi elämän eikä hänen ajattelussaan tapahtunut merkittäviä muutoksia, joten ajatusten sisältämiä ristiriitoja on mahdollista kuvata tämän pituisessa työssä. Ulkopuolelle rajaamani teokset käsittelevät esimerkiksi lintuja, joiden havainnoinnista ja rengastamisesta Linkolalla oli useiden vuosikymmenten kokemus.²

Tutkimusmetodini on lähiluku. Pyrin nostamaan esseekokoelmista esille sellaisia aiheita, joista Linkola tunnettiin parhaiten: kiinnitän erityistä huomiota hänen ajatuksiinsa ekologisesti kestävän yhteiskunnan rakentamisesta. Linkolalle tärkeisiin teemoihin kuuluivat esimerkiksi väestönkasvuun liittyvät kysymykset, sekä yhteiskunnan sisällä tapahtuvan väkivallan näkeminen poliittisena, ja elämää pitkällä aikavälillä suojelevana vaikutuskeinona. Tutkimuskysymykseni ovat: Millaiseksi Linkola käsitti luonnonsuojelun, ja mitä asioita sen piiriin kuului? Mitkä olivat keskeisiä asioita hänen ajattelussaan ja ilmenikö niiden kesken ristiriitaisuuksia? Viimeisessä käsittelyluvussa kiinnitän huomiota myös hänen ajattelussaan tapahtuneisiin muutoksiin. Olen huomioinut analyysissäni sen, että Linkola kirjoitti tekstinsä luonnonsuojelullisesta näkökulmasta. Pohtiessani tekstien merkityksiä ja niiden sisältämiä ristiriitaisuuksia otan huomioon sen, millaisena hän on kokenut esimerkiksi luonnonsuojelussa tapahtuneet muutokset vuosikymmenten aikana.

Linkolan omien tekstien lisäksi käytän lähteenä Riitta Kylänpään teosta *Pentti Linkola – Ihminen ja legenda*, joka on julkaistu Linkolan vielä eläessä vuonna 2017.³ Elämäkerrallinen teos kattaa Linkolan koko elämän alkaen hänen lapsuusvuosistaan ja päättyen vanhuutta koskeviin pohdintoihin. Kylänpään käyttämä aineisto perustuu paitsi Linkolan kanssa käytyihin keskusteluihin ja hänen lehtikirjoituksiinsa, myös Linkolan lähipiirin haastatteluihin ja aihetta taustoittavaan kirjallisuuteen. Otan teosta käsitellessäni huomioon sen, että Kylänpää kirjoitti Linkolasta suhteellisen ihailevaan sävyyn. Teos on tehty yhteistyössä Linkolan kanssa, joten sitä ei voi pitää puolueettomana kuvauksena hänen elämästään, enkä sitä objektiivisena kuvauksena käsittelekään. Teoksessa kuvataan pääasiassa Linkolan elämää ennen vanhuutta, eikä se sisällä kovinkaan paljoa Linkolan itsereflektiota menneestä elämästä tai hänen maailmankuvastaan. Valitsin teoksen aineistooni kuvatakseni Linkolan elämää yleisemmin.

Käsittelemääni tutkimuskirjallisuuteen kuuluu muun muassa teos *Laulujoutsenen perintö*, joka koostuu usean eri alan asiantuntijoiden teksteistä, joissa käsitellään Suomen luonnonsuojelua

---

² Linkola 2007, 92.

³ Kylänpää 2017, 9.

1800-luvun loppupuolelta 2000-luvulle saakka. Tekstit keskittyvät erityisesti Suomen luonnonsuojeluliiton näkökulmaan.⁴ Teoksen avulla hahmottelen työssäni sitä luonnonsuojeluun liittyvää kontekstia, jonka parissa Linkola on tekstejään kirjoittanut. Keskityn erityisesti siihen suojelutyöhön, jota Suomessa on harjoitettu 1960-luvulta lähtien, sillä se sopii parhaiten ajallisesti yksiin Linkolan kirjallisen tuotannon ja hänen aktiivisten vuosiensa kanssa.

Linkolaa on muiden nimikkeidensä ohella pidetty ekofasistina. Hänen yhteiskunnalliset ajatuksensa sopivatkin hyvin yhteen ekofasismien määritelmän kanssa: ekofasismilla tarkoitetaan sitä, että valtiovallan ylläpitämä kansalaisten käyttäytymisen tiukka kontrolloiminen nähdään ainoana ekologisesti kestävästä vaihtoehdosta.⁵ Linkolan yhteys ekofasismiin liittyy paitsi hänen autoritaarisen yhteiskuntajärjestyksen ihannointiinsa myös siihen, että hän puhui aiheesta jo esimerkiksi 1980-luvulla ja totesi silloin ihailevansa natsi-Saksan poliittisia menetelmiä ja sitä, että he “tiesivät, mitä tahtoivat, ja sanoivat sen.”⁶ Hän myös puolusti natsi-Saksan toimintaa esimerkiksi Tampereen yliopistossa pitämällään luennolla vuonna 2005, ja totesi silloin, etteivät natsit tehneet muuta pahaa, kuin hävisivät sodan.⁷

Linkolaa on ollut vaikea sijoittaa perinteiselle poliittiselle kentälle, sillä hän ei kannattanut yhdenkään puolueen näkemyksiä. Tutkimuskirjallisuudessa häntä ei lasketa esimerkiksi akateemikkojen tai perinteisten luonnonsuojelijoiden joukkoon: hänet kuvataan lähinnä elinkeinonsa, eli kalastuksen, tai toisinajattelun kautta. Linkolasta kirjoitetaan myös luonnonsuojelijana mutta ei pelkästään sellaisena, vaan hänen erikoinen asemansa mainitaan erikseen. Kari Väyrynen kuvaa artikkelissaan Linkolaa ekofasistiksi, mutta toteaa samalla, ettei Linkola kuitenkaan täysin istu perinteisen ekofasismien määritelmään, sillä hän ei arvottanut ihmisiä ihonvärin perusteella, vaan suhtautui koko ihmislajiin yhtä kielteisesti. Väyrysen mukaan Linkola ei ole juurikaan saanut poliittisia seuraajia Suomessa tai ulkomailla.⁸

Linkolan ajattelua nimitetään myös syväekologiseksi, ja hän kutsui myös itse itseään syväekologiksi.⁹ Termillä tarkoitetaan ajatussuuntausta jossa keskeistä on syvällinen, pitkän aikavälin ekologinen ajattelu. Keskeisiä arvoja ovat esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden vaaliminen sekä omavaraisuuden korostaminen.¹⁰ Pasi Takkinen sanoittaa *Elonkehän puolesta* -teoksessa

---

⁴ Telkänranta & Simola 2008, 5.

⁵ Tammilehto 1982, 80.

⁶ Linkola 1989, 82.

⁷ Vadén 2008, 125.

⁸ Väyrynen 2021, 401.

⁹ Kylänpää 2017, 394.

¹⁰ Takkinen 2015, 8.

hyvin syväekologian suhdetta päivänpolitiikkaan: ”Syväekologia on siis ehdottomasti poliittista, mutta ei välttämättä puoluepoliittista.”¹¹ Linkola puolestaan kuvaa syväekologiaa “erittäin yksiselitteiseksi ajatusrakennelmaksi, johon ei mahdu oppiristiriitoja”¹², mutta ei teksteissään kunnolla määrittele syväekologian käsitteellistä sisältöä. Syväekologian käsitteen on kehittänyt norjalainen radikaali ympäristöajattelija Arno Naess, joka kannatti kansalaistotteluttomuutta, mutta ei hyväksynyt ajatusta väkivallasta luonnonsuojelullisena keinona. Linkolan positiivinen suhtautuminen väkivaltaan luontoa suojelevana keinona on kansainvälisesti poikkeuksellinen ja se selittää osaltaan sitä, miksi Linkolaa on kutsuttu myös ekofasistiksi.¹³

---

¹¹ Takkinen 2015, 13.

¹² Linkola 2007, 305.

¹³ Väyrynen 2021, 401.

1. Pentti Linkolan elämänvaiheet

Ensimmäisessä pääluvussa kuvaan Linkolan henkilöhistoriaa ja taustoitan hänen elämäänsä. Osio on tärkeä siitä syystä, että Linkolan taustaa tarkastelemalla on helpompi ymmärtää hänen ajatteluaan ja sitä, millaisessa ympäristössä hänen maailmankuvansa rakentui. Haluan tässä pääluvussa kuvata erityisesti sitä, millainen Linkolan luontosuhde oli, ja kuvaan siksi myös hänen lintuharrastustaan. Kerron myös hieman hänen maailmankuvastaan ja siitä, millaisia teoksia hän kirjoitti. Kirjoitan tässä pääluvussa Pentti Linkolasta poikkeuksellisesti viittaamalla myös hänen etunimeensä selvyuden vuoksi.

1.1. Lapsuus ja nuoruus

Pentti Linkola syntyi 7. joulukuuta vuonna 1932. Hänellä oli kaksi sisarusta, pikkuveli Martti ja isosisko Aira.¹⁴ Pentin vanhemmat Hilikka Suolahti ja Kaarlo Linkola tulivat molemmat yliopistosuvuista, ja he jatkoivat omalta osaltaan akateemista perinnettä: Hilkan isä Hugo Suolahti oli toiminut Helsingin yliopiston kanslerina, ja vuonna 1938 Kaarlo Linkola nimitettiin samaisen yliopiston rehtoriksi.¹⁵ Pentin isä työskenteli ennen rehtorin virkaansa Helsingin yliopistossa kasvitieteen laitoksen johtajana¹⁶: hänellä oli siis samansuuntaisia, luonnonsuojelullisia kiinnostuksen kohteita, kuin myöhemmin Pentilläkin. Molempien elämässä luonto ja sen monimuotoisuus olivat keskeisessä asemassa, vaikkei Pentti lopulta suuntautunutkaan akateemiselle uralle.

Isän ammatillisen aseman vuoksi Linkolan perheellä oli isän kuolemaan saakka hyvin turvattu toimeentulo, ja esimerkiksi heidän kesänviettopaikallaan Kariniemen maatilalla työskenteli useita keittäjiä ja palvelijoita.¹⁷ Paikka teki Linkolaan selvästi vaikutuksen, sillä hän palasi useita kertoja teksteissään lapsuudenmaisemiinsa, muisteli kesäpaikkaa ja vertasi silloisia olosuhteita nykyiseen elämäänsä. Hänen myöhemmät yhteiskunnalliset ihanteensa heijastelivat pitkälti hänen lapsuudenkokemuksiaan ja sitä, millaiseksi hän mielsi 1930-luvun Suomen. Hän vetosikin useissa teksteissään siihen, että ihmisten tulisi muuttaa maaseudulle, ja Suomen palata esimerkiksi talousrakenteeltaan ja arvoiltaan 1930-luvulle.

---

¹⁴ Kylänpää 2017, 24–26.

¹⁵ Kylänpää 2017, 15–16.

¹⁶ Suominen 2008, 41.

¹⁷ Kylänpää 2017, 30–31.

Pentin isä kuoli vuonna 1942 Pentin ollessa 10-vuotias, ja hänen kuolemansa seurauksena perheen elintaso laski merkittävästi.¹⁸ Jatkosota vaikutti jäljelle jääneen perheen arkeen, eikä Linkola ollut erityisen kiinnostunut koulunkäynnistä, vaan kasvava kiinnostus lintuharrastukseen meni opintojen edelle. Hän kuitenkin valmistui ylioppilaaksi keväällä 1950.¹⁹ Sukulaiset pitivät itsestään selvänä lasten yliopistokoulutusta, ja Linkola aloittikin opinnot Helsingin yliopistossa eläin- ja kasvitieteen alalla vuonna 1951.²⁰ Hänen kiinnostuksensa käytännön työhön vei kuitenkin lopulta voiton ja hän keskeytti opintonsa vuotta myöhemmin,²¹ eikä enää palannut akateemiselle uralle. Linkolan negatiiviset ja hajanaiset opiskelukokemukset ovatkin hyvin linjassa sen kanssa, mitä hän myöhemmin ajatteli Suomen koululaitoksesta ja oppineisuudesta ylipäätään.

1.2. Aikuisuus

Akateemisesta taustastaan huolimatta Linkola ei hankkinut itselleen tutkintoa, vaan elätti itsensä kalastamalla.²² Hänet tunnettiin myös ahkerana lintujen rengastajana, ja hän perustelikin mielipiteitään mielellään omien lintuhavaintojensa pohjalta.²³ Hän ei ollut kiinnostunut akateemisesta maailmasta, vaikka ottikin kantaa luonnonsuojeluun liittyviin tutkimuksiin ja aiheesta kirjoitettuun kirjallisuuteen. Teoksessa *Johdatus 1990-luvun ajatteluun* hän esimerkiksi viittasi Rachel Carsonin *Äänetön kevät* -teokseen²⁴, joka nosti luonnonsuojelun ja erityisesti ympäristömyrkyt julkiseen keskusteluun²⁵ ilmestyessään vuonna 1962. Linkolan teoksista välittyy se, että hän oli tietoinen luonnonsuojelun ympärillä käytävästä keskustelusta, mutta hän oli kiinnostuneempi käytännön toimista kuin aiheeseen liittyvästä akateemisesta tutkimuksesta. Hän kyllä luki luonnonsuojeluun liittyvää kirjallisuutta, mutta piti oman lähestymistapansa maanläheisenä. Käsittelen näitä käytännön toimia ja Linkolan lähestymistapaa tarkemmin pääluvussa kaksi.

Opintojen keskeyttämisen jälkeen Linkola keskittyi kokonaan lintuhavaintojen kerryttämiseen ja lintujen rengastamiseen. Hän elätti itsensä lintuhavainnoilla, ja sai havaintojensa kirjaamisesta jopa tunnustusta muilta harrastajilta.²⁶ Lintujen merkityksellisyys hänen elämässään tuli

---

¹⁸ Kylänpää 2017, 54.

¹⁹ Kylänpää 2017, 91.

²⁰ Kylänpää 2017, 95.

²¹ Kylänpää 2017, 102.

²² Jussila 2021, 55.

²³ ks. esim. Linkola 2007, 90.

²⁴ Linkola 1989, 21.

²⁵ Poutanen 2008, 46.

²⁶ Kylänpää 2017, 105.

esille paitsi hänen käytännön tomissaan, myös hänen teksteissään. Linkola kirjoitti luonnonsuojelusta yleisellä tasolla, mutta käytti esimerkkeinään usein lintuja ja niiden elinolosuhteiden huonontumista tai esimerkiksi pesimäalueiden vähenemistä. Hän kuvaili teksteissään lintuhavaintojaan, ja kertoi retkistään, joilla hän rengasti lintuja ja havainnoi esimerkiksi niiden pesimäpaikkoja. Hän käytti esimerkkeinä yksittäisiä lintulajeja ja tiettyjä alueita, ja korosti sitä, että hän on itse nähnyt lintujen kärsivän luonnon tuhoamisesta.²⁷

Linkola oli jo nuorena kiinnostunut yhteiskunnallisista asioista, ja hän kirjoitti ensimmäiset tekstinsä *Ylioppilaslehteen* vuonna 1954. Hän kirjoitti yleisönosastokirjoituksia, joissa kritisoi isänmaallisuutta, jonka hän näki pääsyyllisenä sotien syttymiselle. Hän ehdotti maailmanvaltion perustamista, mikä herätti kiivasta vastarintaa sodanjälkeisessä Suomessa.²⁸ Jo ensimmäisissä teksteissään Linkola pohti elämänsuojelua, ja piti sitä tärkeimpänä arvona, joka ylittää jopa yksittäisten valtioiden intressit. Sodalla ei hänen mukaansa saavutettu mitään, vaan se aiheutti vain turhaa ihmishenkien menetystä.²⁹

Tämä ajatus on kiinnostava siinä mielessä, että hän myöhemmin piti väkivaltaisia ratkaisuja mahdollisina, jos niiden avulla voitiin suojella luontoa.³⁰ Ero on kuitenkin siinä, ettei sotien väkivallalla hänen mielestään saavutettu mitään merkittävää, kun taas ihmishenkien uhraaminen saattoi luonnonsuojelun kannalta olla tarpeellista. Ymmärrän tämän niin, että hän kritisoi sotien syitä ja näki siksi niiden aiheuttamat kuolemat turhiksi, kun taas luonnonsuojelun vuoksi tapettujen ihmisten kuolemalle olisi Linkolan mielestä ollut hyvä syy. Ajatus on ristiriitainen, kun ottaa huomioon sen, että Linkola myöhemmin totesi, että ”ihmisten masakuolemat ovat väestöräjähdyttä vasten aina myönteisiä”.³¹

Pasifistisista ajatuksistaan huolimatta Linkola kävi armeijan,³² ja jatkoi sen jälkeen lintujen rengastamista ja niiden laskemista. Hän jatkoi myös kirjoittamista, ja 1960-luvulla kirjoitetut artikkelit koottiin yksiin kansiin teoksessa *Unelmat paremmasta maailmasta*, joka julkaistiin vuonna 1971. Tässä ensimmäisessä esseeteoksessa Linkolan mielipiteet olivat suopeampia verrattuna hänen tuleviin teksteihinsä, eikä hän vielä maalailnut kuvaa maailmasta, jossa rauhan-

---

²⁷ Linkola 2007, 90–91.

²⁸ Kylänpää 2017, 108–109.

²⁹ Ibid.

³⁰ Linkola 2007, 364.

³¹ Linkola 2007, 354.

³² Kylänpää 2017, 111.

omaiset keinot ekokatastrofin pysäyttämiseksi ovat liian hitaita tai tehottomia, ja siksi poissuljettuja. Tästä huolimatta hän puhui hiljaisten ihmisten vallankumouksesta,³³ jonkinlaisesta luonnonsuojelijoiden ja luonnosta nauttivien ihmisten liittoumasta. Teoksesta välittyi kuitenkin vielä sellainen toiveikkuus, jota Linkolan omat kokemukset ja havainnot nakersivat vuosikymmenten kuluessa.

Linkolan viimeiseksi teokseksi jäi vuonna 2004 julkaistu *Voisiko elämä voittaa – ja millä ehdoilla*, johon kootuissa esseissään hän käsitteli pitkälti samoja yhteiskunnallisia aiheita kuin muussakin tuotannossaan. Teoksia vertaillen nousee esille se, miten Linkolan ajatukset muuttuivat synkemmiksi ja epätoivoisemmiksi vuosikymmenten aikana. Linkolalle ominainen negatiivinen ihmiskäsitys, suhtautuminen väkivaltaan viimeisenä, mutta tarpeellisena keinona, sekä demokratian vastustaminen, tulevat tässä teoksessa selkeästi esille. Mitä enemmän vuosikymmeniä kului, sitä radikaalimmaksi Linkolan mielipiteet kävivät. Tämä on selkeästi havaittavissa hänen tuotannossaan: hän puhui väkivaltaisista ratkaisuista jo vuonna 1971 teoksessaan *Unelmat paremmasta maailmasta*,³⁴ ja totesi vuonna 1989 julkaistussa *Johdatus 1990-luvun ajatteluun* -teoksessaan, että tarkoitus pyhittää keinot silloin, kun on kyse elämän suojelemisesta.³⁵ Vuonna 2004 julkaistu *Voisiko elämä voittaa* sisälsi puolestaan useita kehotuksia väkivaltaiseen toimintaan.³⁶

Linkola kirjoitti usein teksteissään siitä, että hänen ajattelunsa on johdonmukaista ja selkeää, eikä sisällä ristiriitoja tai vääristymiä. Linkola kertoi kannattavansa “asioiden objektiivista ja sitoutumatonta pohtimista”.³⁷ Linkolan teoksissa esiintyy kuitenkin hyvin värikästä kieltä, ja myös hänen läheisensä ovat kommentoineet hänen kärkkäitä mielipiteitään: esimerkiksi hänen entinen kihlattunsa Aliisa Sinivaara ajatteli Linkolan provosoivan ihmisiä tahallisesti ”jotta saisi ihmiset ajattelemaan”.³⁸ Hänen ajatteluaan ei voi myöskään kutsua objektiiviseksi, koska hän pohti asioita luonnonsuojelun näkökulmasta, ja arvotti asioita sen mukaisesti. Hän ei ollut puoluepoliittisesti sitoutunut, mutta hänen tekstinsä ovat äärimmäisen henkilökohtaiseen sävyyn kirjoitettuja, ja hän viittasi niissä usein suoraan itseensä ja omiin kokemuksiinsa.

---

³³ Linkola 2020, 34.

³⁴ Linkola 2020, 173.

³⁵ Linkola 1989, 91.

³⁶ ks. esim. Linkola 2007, 362–363.

³⁷ Linkola 1979, 187.

³⁸ Kylänpää 2017, 181.

Linkolan mukaan biologien, joihin hän itsekin koki kuuluvansa,³⁹ ajattelu oli keskeisimmässä osassa globaaleja ongelmia tarkasteltaessa, sillä heitä ”ei rasita sidonnaisuus juuri tämän hetken tilanteeseen ja todellisuuteen”.⁴⁰ Ajatus on siinä mielessä ristiriitainen, että Linkola kuitenkin halusi palata takaisin 1930-luvulle, jolloin hän oli elänyt suuren osan lapsuuttaan, ja johon hänellä oli hyvin vahva tunneside. Hän perusteli näkemystään pitkälti omilla muistoillaan ja kokemuksillaan, joten hänen ajatteluaan voi tältä osin nimenomaan kuvata aikasidonnaiseksi. Hänen ajattelunsa oli siinäkin mielessä aika- ja myös tilannesidonnaista, että hänen mielipiteensä jyrkkenivät vuosikymmenten kuluessa, kun hän koki luonnon kärsivän yhä suurempia tuhoja. Perimmäiset ajatukset luonnonsuojelusta ja luonnon itseisarvosta pysyivät Linkolalla läpi elämän, mutta niiden keinojen kirjo, jotka hän laski luonnonsuojeluksi, laajeni vuosikymmenten kuluessa. Tämä näkyi esimerkiksi hänen suhtautumisessaan terrorismiin ja väestömäärän vähentämiseen.

Olen tässä pääluvussa kuvannut Linkolan elämänvaiheita, muutamia hänen teoksiaan sekä sitä, millaisena ajattelijana hän itseään piti. Linkolan perhetausta ohjasi hänen tulevia kiinnostuksenkohteitaan siinä mielessä, että hänen isänsä linkittyi myös luonnonsuojelulliseen toimintaan. Tämä ei kuitenkaan saanut häntä lähtemään akateemiselle uralle, vaan Linkola keskittyi lintuharrastukseensa ja elätti itseään kalastamalla. Hän ryhtyi kirjoittamaan tekstejään jo nuorena, ja suututti monia suomalaisia maailmanvaltion perustamista pohtiessaan ja pasifismista kirjoittaessaan. Hän kuitenkin näki itsensä loogisena ja objektiivisena ajattelijana, mitä kritisoin luvun loppupuolella. Esitän Linkolan tekstissänini nostalgisena ajattelijana, joka perusteli mielipiteitään omilla kokemuksillaan.

---

³⁹ Linkola 1979, 194.

⁴⁰ Linkola 1979, 162.

2. Maailmankuvasta ja arvoista

Työni toinen pääluke syventyy Linkolan poliittisiin ja yhteiskunnallisiin ajatuksiin sekä niissä ilmeneviin ristiriitoihin. Olen valinnut aiheet sen perusteella, että ne kytkeytyivät Linkolan ajattelussa selvimmin luonnonsuojelukysymyksiin, ja ne ovat aiheita, joihin hän palasi teksteissään vuosikymmenestä toiseen. Pääluvun perusteella saa hyvän kuvan siitä, mitkä olivat Linkolan mielestä keskeisimmät yhteiskunnalliset ongelmat ekologisesti kestävä elämän kannalta, ja mitä keinoja hän ehdotti niiden ratkaisemiseksi.

Pentti Linkolan ajattelua on kuvattu muun muassa elitistiseksi ja ihmisvastaiseksi, jopa väkivaltaiseksi. Hän on tunnettu kärkkäistä mielipiteistään, joissa hän kritisoi niin demokratiaa, tasa-arvoa kuin koko länsimaalaista kulttuuriakin. Linkolan ajattelussa toistuivat käsitykset ihmisten ahneudesta ja itsekeskeisyydestä, sekä kapitalismivastaisuus. Näistä seikoista huolimatta häntä on pidetty, ja pidetään edelleen, suomalaisen luonnonsuojelun edistäjänä sekä luonnon puolestapuhujana. Hänen vuonna 1995 perustamansa Luonnonperintösäätiö⁴¹ on hyvä esimerkki siitä, että Linkolan ajattelu on edelleen ajankohtaista, eikä hänen perintöään ole unohdettu. Säätiö on edelleen toiminnassa, ja sillä on kirjoitushetkellä 205 suojelualuetta ympäri Suomea.⁴²

2.1. Ajattelun perusta

Linkolan ajattelun ytimessä oli luonnon monimuotoisuuden suojelu ja ajatus siitä, että ihminen on laji muiden joukossa, ei niiden yläpuolella. Hän perusteli ajatteluaan pääasiassa omilla havainnoillaan ja kokemuksillaan, ja pyrki luontokuvauksillaan vetoamaan ihmisten tunteisiin. Havainnot perustuivat myös käytännön kokemuksiin: hän ehti elämänsä aikana rengastaa omien sanojensa mukaan lähes 70 000 lintua. Hänellä oli myös laajat muistiinpanot retkillään näkemistään linnuista 1950-luvulta lähtien.⁴³ Hänen ajattelunsa luontokeskeisyyttä selittää myös se, että hänen keskeisin kiinnostuksen kohteensa linnut ja pääelinkeinonsa kalastaminen, olivat molemmat suorassa yhteydessä luontoon tai osa sitä, ja niiden parissa näkyivät herkästi luonnossa tapahtuvat muutokset.

---

⁴¹ Kylänpää 2017, 386–387.

⁴² Luonnonperintösäätiön nettisivut.

⁴³ Kylänpää 2017, 409.

Linkolan entisen kumppanin Anneli Jussilan kirjoittamassa teoksessa *Pentti Linkola ja minä – Elämää toisinajattelijan kanssa* Linkolaa kuvaillaan herkäksi mieheksi, joka välitti lähimmäisistään erittäin paljon.⁴⁴ Tämä välittäminen ja huolenpito ei kuitenkaan ulottunut Linkolan ajattelussa omaa lähipiiriä kauemmas, sillä hän ei hyväksynyt esimerkiksi ajatusta kehitysavusta. Hän näki kehitysmaat⁴⁵ ja niiden matalan elintason länsimaihin verrattuna ekologisesti kestävämpänä, ja oli huolissaan maiden saattamisesta länsimaisen elintason piiriin.⁴⁶ Ajatus kehitysmaiden kestävämmästä elintasosta liittyy Linkolan ajattelussa siihen, että hänen mukaansa ihmisten määrä maapallolla oli liian suuri. Hän näki asian niin, että länsimaisten ihmisten elintaso oli täysin kestävämmällä pohjalla, eikä sen pariin ollut viisasta tuoda uusia valtioita.⁴⁷ Hän ei ottanut kantaa esimerkiksi kehitysmaiden historiaan, vaan tarkasteli asiaa puhtaasti omasta nykyhetkestään ja maapallon ekologisen kestävyuden näkökulmasta.

Tasa-arvolla ja ihmisoikeuksilla ei ollut Linkolan arvomaailmassa mitään painoarvoa. Hän näki luonnon tilanteen niin kestävämmänä, ettei tällaisiin arvotuksiin ollut varaa, vaan asia oli enemmänkin päinvastoin. Ihmismäärän kasvaessa yksilön arvo laski, eivätkä ihmiset hänen mukaansa koskaan olleet tasa-arvoisia. Eniten luonnonvaroja kuluttavat ihmiset olivat automaattisesti alempiarvoisia eikä hänen ajattelussaan ollut olemassa absoluuttista, muuttumattonta ihmisarvoa.⁴⁸ Linkola perusteli ajatteluaan paitsi luonnonsuojelun, myös biologian avulla. Tämä ajattelu näkyy erityisesti ihmisarvoon suhtautumisessa, kun hän käsittelee ihmistä eläinlajina muiden lajien joukossa.⁴⁹ Hän lähestyy asiaa samanlaisesta näkökulmasta kuin ihmiset yleensä lähestyvät esimerkiksi hirvi- tai susikantojen säätelyä. Linkola tosin perustelee ihmisarvon laskua pelkästään muiden lajien ja luonnon näkökulmasta, kun taas eläinkantoja säädellään usein myös ihmisen elinympäristöjen turvaamiseksi.

Linkolan ajattelua voi pitää elitistisenä, kun tarkastelee kieltä, jota hän käytti puhuessaan erityisesti matalasti koulutetuista ihmisistä. Esseessään ”Mietteitä ja muistoja vanhasta sivistyneistöstä – näkökulma vuosisadan aatehistoriaan” hän kuvasi esimerkiksi vuonna 1918 käytyä Suomen sisällissotaa, ja kirjoitti ”punakapinasta”, ”punikeista” ja ”kulttuurin ja barbarian yhteenotosta”.⁵⁰ Hänen sanavalintansa eivät ole neutraaleja vaan kertovat hänen suhtautumisestaan paitsi sisällissotaan yleensä myös sen toiseen osapuoleen ja sitä kautta tavalliseen kansaan.

---

⁴⁴ Jussila 2021, 46.

⁴⁵ Nykyiset matalan tulotason ja alemman keskitulon maat. Maailmanpankki.

⁴⁶ Linkola 1979, 243.

⁴⁷ Linkola 1989, 78.

⁴⁸ Linkola 2007, 159.

⁴⁹ Kylänpää 2017, 219.

⁵⁰ Linkola 2007, 241.

Linkola piti tavallista kansaa syypäänä sotia edeltäneen sivistyneistön katoamiseen, mikä hänen mukaansa johti arvopohjan muutoksiin. Tämä kehitys puolestaan on hänen mielestään kiihdyttänyt kapitalismia ja sitä kautta myös luonnon tuhoutumista.⁵¹

*Entä tarkastelun toinen osapuoli, rahvas? Sen intressit olen jo pelkistänyt, mutta ker-
taan: oma napa, omat kakarat, puoliso ja pari kaveria, viikonlopun kevyet hovit, siinä
maailma. Ja tavaraa korviin saakka. Muu ei meille kuulu. Herrat hoitaa. Ja palkaksi
herroja vihataan.*⁵²

Linkolaa on vaikea sijoittaa perinteiselle puoluekartalle, sillä hän ei ollut tyytyväinen perinteisten puolueiden toimintaan, vaikka pitikin Vihreää liittoa osittain varteenotettavana vaihtoehtona.⁵³ Hänen omat poliittiset toimintaehdotuksensa eivät sopineet yhdenkään tietyn poliittisen suuntauksen alle, vaan ne sisälsivät aineksia useista eri aatteista: ne olivat ristiriidassa myös ”ihmiskeskeisen vasemmistolaisuuden”⁵⁴ kanssa. Keskeistä onkin se, että hän käytti politiikkaa lähinnä luonnonsuojelun välineenä, eikä hän ollut kiinnostunut esimerkiksi minkään tietyn puolueen ajatuksiin sitoutumisesta. Hänen demokratiavastaisuutensa huomioon ottaen ei olekaan yllättävää, ettei hän uskonut poliittisen vaikuttamisen mahdollisuuksiin.

2.2. Käsitteet suomalaisesta yhteiskunnasta

Linkola keskittyi teksteissään nimenomaan suomalaiseen yhteiskuntaan. Hänen kritiikkinsä kattoi myös koko länsimaalaisen kulttuurin ja ihmisluonnon yleisesti, mutta hänen kommenttinsa keskittyivät Suomeen ja sen kansalaisiin. Hänen teksteissään sivuttiin esimerkiksi amerikkalaista yhteiskuntaa ja EU:ta, mutta nämä huomiot olivat yleensä lyhyitä, lähes sivuhuomautusten kaltaisia. Linkolan suhtautuminen Suomen ulkopuolisiin alueisiin oli ristiriitainen: hän oli huolissaan ilmastonmuutoksesta globaalina ilmiönä, mutta halusi Suomen keskittyvän omiin asioihinsa erityisesti luonnonsuojelun ja talouden suhteen. Hän suhtautui negatiivisesti esimerkiksi Yhdysvaltojen kulutukseen ja kapitalismimyönteisyyteen, ja näki kyseisen valtion ”kaikkien aikojen roistomaisimpana roistovaltiona”.⁵⁵ Suomessa asiat eivät kuitenkaan hänen mukaansa olleet 2000-luvun alussa sen paremmin: ”Kaikissa tihutöissä Suomi on aina kärjessä, raaka-aineen käytössä, kulutuksessa ja kuormituksessa.”⁵⁶

---

⁵¹ Linkola 2007, 247.

⁵² Linkola 2007, 246.

⁵³ Linkola 2007, 214.

⁵⁴ Takkinen 2015, 13.

⁵⁵ Linkola 2007, 352.

⁵⁶ Linkola 2007, 332.

Omasta puolestani antaisin kaikki vaatteet päältäni, mökkini ja perheeni, jos saisin takaisin esimerkiksi 1930-luvun, jolloin Suomessa oli rikas ja monipuolinen luonto, takamaiden sydämessä vielä puita pystyssä ja jolloin meillä oli olemassa aito ja omavarainen, ekologisesti kestävä maatalousvaltainen elinkeinoelämä.⁵⁷

Linkola halusi suomalaisen yhteiskunnan palaavan kaikkine osa-alueineen 1930-luvulle, jolloin Linkola itse eli kahdeksan ensimmäistä lapsuusvuottaan. Hänellä oli idyllinen mielikuva 1900-luvun alun Suomesta, jossa viljelyksestä vapaat metsät olivat ”lähes koskemattomina” ja Suomen väestömäärä muutamaa miljoonaa pienempi. Kylänpää kirjoittaa: ”Hän piti 1900–1930-lukujen Suomen korkeaa maanviljelyskulttuuria parhaana vaihtoehtona [– –].”⁵⁸ Linkola piti ihanteestaan kiinni loppuun saakka, ja korosti erityisesti 1930-luvun kulttuuria ja elinkeinoelämää aikakaudesta puhuessaan.

Ajatus paluusta 1930-luvulle perustui täysin Linkolan omiin mielikuviin vuosikymmenestä, ei tutkimuskirjallisuuteen tai aikakauden tosiasialliseen yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Todellisuudessa maatalous edistyi teknisesti 1930-luvulla, uusia peltoaloja raivattiin ja ihmistyövoiman käyttöä pyrittiin vähentämään uusien maatalouskoneiden käyttöönotolla.⁵⁹ Erityisesti 1930-luvun alkupuolta leimasivat maatalojen pakkohuutokaupat⁶⁰ ja maanviljelijöiden velkaantuminen⁶¹. Linkolan kritisoima metsätalouskin liittyi 1930-luvulla osaksi maatilataloutta, ja metsän omistaminen ammattimaistui. Metsiä oli aiempina vuosikymmeninä hakattu niiden kasvun kannalta vahingollisesti, mikä näkyi 1930-luvulla metsäntuoton huonontumisena.⁶² Olosuhteet eivät siis olleet 1930-luvun Suomessa metsien tai maatalouden suhteen niin idylliset kuin Linkola antoi ymmärtää.

Menneen ihannointiin liittyi Linkolalla sekin seikka, että hän piti naisen aseman parantumista ja avoimempaa suhtautumista seksuaalisuuteen ”tärisyttävänä elämäntaidollisena erehdyksenä”. Hän oli huolissaan kirkon arvovallan murentumisesta sekä perinteisten arvojen ja normien katoamisesta: valistunut vapaamielisyys oli pilannut yksilön elämän.⁶³ Linkola ei aina viitannut suoraan 1930-luvulle palaamiseen, mutta puhui jo 1970-luvulla siitä, miten asiat oli-

---

⁵⁷ Linkola 1979, 202.

⁵⁸ Kylänpää 2017, 147.

⁵⁹ Rantatupa 2004, 419.

⁶⁰ Rantatupa 2004, 427.

⁶¹ Rantatupa 2004, 422.

⁶² Vihola 2004, 412–413.

⁶³ Linkola 1979, 211.

vat menneinä vuosikymmeninä paremmin. Toisaalta hän kirjoitti vuonna 1986, että menneeseen palaaminen ei tarkoittaisi sitä, että kaikki kerätty tietotaito hylättäisiin. Linkola ehdotti, että esimerkiksi 1980-luvun tiedettä ja infrastruktuuria olisi voitu hyödyntää myös hänen ihanneyhteiskunnassaan.⁶⁴ Tähän ehdotukseen hän ei kuitenkaan paneutunut sen syvemmin.

Erityisesti demokratiaan Linkola suhtautui kylmäkiskoisesti, sillä sen ajamat arvot olivat ristiriidassa hänen ajattelunsa kanssa. Hän piti ihmisten välistä tasa-arvoa luonnottomana, ja perusteli ajatustaan sillä, ettei tasa-arvolle ollut biologista pohjaa.⁶⁵ Hänen ajatteluaan voikin kuvata sosiaalidarwinismin⁶⁶ kautta, sillä hänen ajattelussaan vain sopeutuvimpien tuli selvitä. Sopeutumisella Linkola tarkoitti sitä, että ihmisten tulisi elää hänen arvojensa mukaista elämää. Hän ei esimerkiksi arvostanut Yhdistyneiden kansakuntien vuonna 1948 hyväksymää ihmisoikeuksien yleismaailmallista julistusta vaan kysyi:

Ja ellei YK:n Ihmisoikeuksien julistus ole katteeton ja mieletön asiakirja, niin kauan kuin se ei määrittele, minkäsuuruuselle [sic] väestölle ne oikeudet voidaan taata – niin mikä sitten on katteettomuutta ja mielettömyyttä [– –]?⁶⁷

Hänen suhtautumisensa demokratiaan jyrkkeni vuosikymmenten saatossa, mikä näkyy myös siinä, että hän käsitteli aihetta eniten viimeisessä teoksessaan. Vuonna 2004 julkaistu *Voisiko elämä voittaa* sisälsi paljon demokratiakritiikkiä, joka Linkolan ajattelussa linkittyi suoraan myös kapitalismikritiikkiin. Linkola ei karttanut kärjistämistä, vaan kirjoitti aiheesta hyvin draamaattiseen sävyyn, kutsuen parlamentaarista demokratiaa itsemurhaiseksi valtiomuodoksi. Hän ei pitänyt suuria massoja tarpeeksi sivistyneinä, jotta heidän varaansa voitaisiin laskea päättäjien valitseminen: Linkolan mukaan demokraattinen järjestelmä estää sen, että poliittiseen johtoon nousisi ”jokin viisas poikkeusyksilö”.⁶⁸

Tällaisella poikkeusyksilöllä hän tarkoitti sellaista ihmistä, joka ohjaisi kansaa haluttuun suuntaan, eikä olisi kiinnostunut äänestäjiensä intresseistä.⁶⁹ Linkolan elitistinen ajattelu tulee esille siinä, miten hän suhtautui hallitsijoihin ja politiikkaan. Hän uskoi poikkeusyksilöihin, sivistyneisiin johtohahmoihin, jotka olisivat tarvittaessa kyenneet sulkemaan korvansa kansan

---

⁶⁴ Linkola & Soininvaara 1987, 84.

⁶⁵ Linkola 1979, 187–188.

⁶⁶ Näkemyksen mukaan yhteiskuntien kehityksen keskeisin asia on taistelu eloonjäämisestä, jossa sopeutuvimmat selviytyvät. Tieteen termipankki.

⁶⁷ Linkola 1979, 185.

⁶⁸ Linkola 2007, 330.

⁶⁹ Ibid.

mielipiteiltä, ja toimineet kansakunnan parhaaksi, vaikkei suuri yleisö olisi sitä ymmärtänyt-kään. Hän kannatti yksipuoluejärjestelmää eikä hyväksynyt demokraattisen päätöksenteon vaa-timaa kompromissien tekemistä.⁷⁰

Linkolan demokratiavastaisuus ja hänen positiiviset näkemyksensä natsi-Saksasta ovat johta-neet siihen, että häntä on pidetty ekofasistina. Hän puhui natsi-Saksasta positiiviseen sävyyn ja liitti kansallissocialismin ja biologian yhteen toteamalla, että ”natsismilla ja biologialla on eräs yhteinen kulmakivi, darvinismi”.⁷¹ Tällä hän viittasi nähdäkseen luonnonvalintaan sekä sosiaa-lidarwinismiin, sillä Linkola kirjoitti aiemmin samassa teoksessa aiheesta: ”[– –] luonnonva-linta tämän lajin piirissä on lääketieteen toimesta murskattu”⁷², viitaten ihmisiin. Samaisessa esseessä hän käytti termiä ”ihmisten karsiutuminen”⁷³, viitaten siihen positiivisessa mielessä. Kyseisen termin käytön voi ajatella viittaavan suoraan luonnonvalintaan ja se osoittaa, että so-siaalidarwinismi oli keskeinen osa hänen ajatteluaan.

2.3. Ihminen kuluttajana ja tuhoajana

Linkolan mukaan markkinat eivät luoneet kuluttajille uusia tarpeita, vaan kuluttajat loivat itse omat tarpeensa ja halunsa. Hänen mielestään ongelma oli työläisessä, joka pyrki nostamaan elintasoaan vaatimalla esimerkiksi parempaa palkkaa, vaikka maapallo olisi kestänyt vain pie-nilukuisen eliitin kulutustottumukset. Eliitin elintavoilla ja elintasolla ei ollut hänen ajattelus-saan merkitystä, koska kyseinen ryhmä ei ehtisi tuhoamaan maapalloa samalla vimmallalla kuin suuret kansanluokat.⁷⁴ Hän näki ihmiset ylipäättään ahneina ja oman edun tavoittelijoina, mutta ei kritisoinut eliittiä samanlaisesta vaurauden tavoittelusta, josta hän kritisoi suuria massoja: he saivat toimia niin kuin toimivat, kunhan heitä oli tarpeeksi vähäinen määrä. Linkolan suhtau-tuminen eliitin kulutustottumuksiin kuitenkin vaihteli, mihin palaan myöhemmin tässä alalu-vussa. Tasa-arvoisuus ei joka tapauksessa kuulunut Linkolan ajatteluun, joten hän ei soveltanut sitä myöskään taloudellisten resurssien jakautumista pohtiessaan.

Ottaen huomioon Linkolan kaipuun 1930-luvun Suomeen⁷⁵ on todettava, että Suomessa siir-ryttiin kulutusyhteiskunnan esiasteelle 1920–1930-luvuilla, ja yksityinen kulutus kaksinker-taistui Suomessa 1900-luvun alkupuoliskolla.⁷⁶ Säästäväisyys ja omavaraisuus nähtiin edelleen

---

⁷⁰ Linkola 1989, 81.

⁷¹ Linkola 1979, 187.

⁷² Linkola 1979, 111.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Linkola 1979, 188–189.

⁷⁵ ks. esim. Linkola 1979, 202.

⁷⁶ Ruuskanen & Valkonen 2021, 298–299.

tärkeinä arvoina,⁷⁷ mutta ihmisten kulutustottumukset alkoivat muuttua jo 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä. Samaan aikaan Suomessa käynnistyi kaupungistuminen sekä kaupunkien tiivistyminen, mikä puolestaan loi kaupunkijätettä.⁷⁸ Ihmiset olivat siis valmiita kuluttamaan uudenlaisia tuotteita ja palveluita sekä muokkaamaan asumiskäytäntöjään, eivätkä Linkolan mielikuvat kyseisistä vuosikymmenistä pitäneet tässäkään suhteessa täysin paikkaansa. Linkola tosin esitti myös kritiikkiä ihailemistaan vuosikymmenistä:

*Akseli Gallén-Kallelan [sic] oli jo 1910-luvulla pakko paeta Suomesta, koska hän alkoi kärsiä sietämättömästi ensinnäkin sivistyksen katoamisesta ihmisten ahneen nousukkuuden alle ja toiseksi Suomen luonnon polkumyynnistä.*⁷⁹

Linkola viittasi teksteissään usein sivistyneistöön ja rahvaaseen, sekä niiden välisiin eroihin. Sivistyneistöllä hän tarkoitti lähinnä 1900-luvun alkupuolen virkamiehiä ja heidän perheitään, ihmisiä, jotka toimivat akateemisissa ammateissa.⁸⁰ Linkolan mukaan tämä sivistyneistö katosi talvi- ja jatkosodan jälkeen esimerkiksi teollistumisen ja massojen hyvinvoinnin nousun vuoksi. Hän totesi asiaan liittyen, että ”Punikit saivat lopulta mitä olivat halunneet”.⁸¹ Hän kritisoi tavallista kansaa paitsi sivistyneistön alasajosta myös heidän kulutustottumuksistaan, sekä yleisestä tietämättömydestään: ”Älä koskaan usko enemmistöön, kansaan, rahvaaseen, se on aina väärässä, se ei koskaan tiedä mikä sille itselleen on parhaaksi”.⁸² Hänen elitistinen suhtautumisensa kansaan tulee esille paitsi sisällissotaan liittyvässä kielenkäytössä myös siinä, että hän käyttää heistä termiä ”rahvas”.

Linkolan mukaan monet ihmisten arkeen liittyvät ongelmat, kuten mielenterveys- ja työttömyysongelmat, olivat kytköksissä länsimaiseen elämäntapaan. Hänen mukaansa suomalaiset olivat tottuneet elämään taloudellisesti ja materiaalisesti liian ylellistä elämää, jonka kulutustottumuksia yhteiskunta jatkuvasti kehitti. Ihmiset eivät hänen mukaansa osanneet kyseenalistaa kulutustottumuksia, joita pieni vähemmistö jatkuvasti muokkasi, vaan he omaksuivat sen elämäntavan, jota heille kulloinkin tyrkytettiin.⁸³ Ylipäättään ajatus siitä, että ihmiset toimivat omien etujensa vastaisesti ja lyhytnäköisesti, oli keskeinen osa hänen ihmiskuvaansa.

---

⁷⁷ Ruuskanen & Valkonen 2021, 309.

⁷⁸ Ruuskanen & Valkonen 2021, 316.

⁷⁹ Linkola 1979, 202.

⁸⁰ Linkola 2007, 239.

⁸¹ Linkola 2007, 245.

⁸² Linkola 1979, 114.

⁸³ Linkola 1989, 184–186.

On kuitenkin mielenkiintoista, että tämä vähemmistö, johon hän tekstissään viittaa, on juuri sitä yläluokkaa, jota hän teksteissään puolusti. Ymmärrän hänen suhtautumisensa sivistyneistöön ja yläluokkaan niin, että ennen kaikkea nykyinen, sotien jälkeen syntynyt yläluokka on hänen kritiikkinsä kohde. Tämän ihmisryhmän Linkola liitti vahvasti esimerkiksi talouskasvuun ja kertakäyttökulttuuriin. Hän kritisoi esimerkiksi tuloeroja siksi, että osa ihmisistä pystyy tuhoamaan maapalloa nopeammin kuin toiset kuluttamalla enemmän, ja nosti samalla esiin tuloeroihin liittyvän sosiaalisen epätasa-arvon.⁸⁴ Linkola ei kuitenkaan ollut kiinnostunut tasa-arvon kehittämisestä, joten hän nosti tässä yhteydessä epätasa-arvon esille vain alleviivataksaan varakkaiden ihmisten kulutusta. Samassa teoksessa hän myös peräänkuulutti sitä, että tassisempi vaurauden jakautuminen aiheuttaa suurempia ympäristötuhoja.⁸⁵ Tällä argumentilla hän perusteli myös sitä, miksi kehitysapu tulisi lakkauttaa.⁸⁶

Linkolan ajattelu oli ristiriitaista paitsi eliittiin suhtautumisessa myös siinä, mitä hän ajatteli koulutuksesta ja koulutusjärjestelmästä yleensä. Hän kritisoi sitä jo vuonna 1971 teoksessaan *Toisinajattelijan päiväkirjasta*: ”Ainoa maailman pahuus jolta nuoria visusti varjelin olisi kiinteä, kursseihin, kokeisiin ja kuulusteluihin perustuva oppijärjestelmä, persoonallisuutta kuittava ajanhukkainstituutio.”⁸⁷ Esseessään vuodelta 2000 hän kuitenkin kritisoi kansaa sivistyksen puutteesta ja siitä, että se ”itsetunnon saatuaan veti sivistyneistön alas”.⁸⁸

2.4. Suhtautuminen väkivaltaan yhteiskunnallisena keinona

Linkolan pessimistinen suhtautuminen politiikkaan selittää sitä miksi hän hyväksyi väkivaltaiset ratkaisut ja jopa kehotti niihin. Teoksessaan *Toisinajattelijan päiväkirjasta* hän kuvasi luonnonsuojelijoita yhteiskuntamyönteisiksi ihmisiksi, jotka ymmärtävät liian myöhään väkivallan tarpeellisenä, luonnonsuojeluun kytkettyinä keinona.⁸⁹ Hän mainitsi jopa laajennetun itsemurhan yhtenä vaihtoehtona:

---

⁸⁴ Linkola 1979, 213.

⁸⁵ Linkola 1979, 189.

⁸⁶ Linkola 1979, 243.

⁸⁷ Linkola 1979, 89.

⁸⁸ Linkola 2007, 237.

⁸⁹ Linkola 1979, 114.

Valpas lukija huomaa nyt varmaan, että johdonmukaisin ratkaisu tällä linjalla, luonnonystävän pyrkiessä minimoimaan luonnolle aiheutuvaa räsitusä, olisi tietysti itsemurha, ehkäpä vielä siten että hän ottaisi mukaan mahdollisimman monta lajitoveriaan. Tälle ratkaisulle annamme tietysti kaiken kunnian [– –].⁹⁰

Linkola rohkaisi väkivaltaan läpi tuotantonsa, eikä hänen suhtautumisensa aiheeseen muuttanut vuosikymmenten aikana. Vielä vuonna 2004 julkaistussa *Voisiko elämä voittaa* –teokseen Linkola kirjoitti, että esimerkiksi väkilukua karsimalla minimoitaisiin tulevaisuuden väkivalta. Tällä hän tarkoitti sitä, että ympäristökatastrofin kiihtyessä ja edetessä syntyy “kaikkien sota kaikkia vastaan, jossa kärsimyksen määrä on maksimaalinen”.⁹¹ Hän oikeutti julminakin pidettyjä toimenpide-ehdotuksiaan tällä näkemyksellään, jossa tulevaisuuden kehitys johtaisi sellaiseen peruuttamattomaan kurjuuteen, että sen valossa Linkolan ehdottamat toimenpiteetkin näyttäytyisivät elämää suojelevina, eivät sitä tuhoavina.

Hänen kohdallaan pasifismin puolustaminen tarkoitti nimenomaan sodan vastustamista,⁹² ei niinkään valtion sisäisten ja yksilöiden välisten väkivaltaisuuksien paheksunta. Hän piti puheen Vihreän liikkeen yleiskokouksessa vuonna 1985, ja totesi silloin hyväksyvänsä ”sodan oman yhteiskunnan sisällä”, mikäli sen osapuolina ovat elämää säilyttävät, ja sitä tuhoavat yksilöt. Samassa puheessa hän totesi, ettei vähemmistöllä, tässä tapauksessa luonnonsuojelijoilla, ole muita vartenotettavia vaihtoehtoja kuin väkivalta. Hän piti väkivaltaa ihmiselle luontaisena toimintana eikä uskonut, että tällaiseen toimintaan ryhtyvillä olisi mitään menetettävää.⁹³

Voimakkaasti painotamme näkökohtaa, joka poikkeaa yleisimmästä ihmisrakkauden julistuksesta – että ihmisen surmaaminen ei aina ole yhtä raskas rikos ihmisyyttä kohtaan, vaan että rikos on kaikkein suurin sodassa, jossa surmaamme mielivaltaisesti tuntemattoman ihmisen, kenties vaikka parhaan aateveljemme ja hengenheimolaisemme.⁹⁴

Yllä oleva sitaatti on vuonna 1960 kirjoitetusta esseestä, jossa Linkola täsmentää suhtautumistaan pasifismiin ja väkivaltaan. Vuonna 1985 hän jatkoi aiheesta: ”Minä kapinoin siinä valti-

---

⁹⁰ Linkola 1979, 126.

⁹¹ Linkola 2007, 323.

⁹² Linkola 2020, 37.

⁹³ Linkola 1989, 85–87.

⁹⁴ Linkola 2020, 40.

oiden välisen sodan järjettömyyttä vastaan – sodan jossa meillä ei ole mitään tietoja surmaamiemme ihmisten persoonallisuudesta ja kuormitusarvosta.”⁹⁵ Linkolan suhtautuminen väkivaltaan sopi hänen ihmiskäsitykseensä, joka ei sisältänyt ajatusta ihmisten välisestä tasa-arvosta. Ihmishengellä ei hänen ajattelussaan ollut absoluuttista arvoa, vaan se määräytyi sen mukaan, kuinka paljon yksilö kulutti luonnonvaroja ja kuormitti maapalloa.⁹⁶ Tällainen suhtautuminen ihmishengkeen selittää myös sitä, miksi Linkola hyväksyi yksilöiden välisen väkivallan. Sellaisten ihmisten kuolema, jotka eivät eläneet Linkolan arvojen mukaisesti, ei olisi ollut hänen mielestään surullinen, vaan pikemminkin positiivinen asia.

Linkola herätti paljon huomiota ottaessaan kantaa Yhdysvalloissa 11.9.2001 tapahtuneisiin terrori-iskuihin, joissa kuoli tuhansia ihmisiä. Hän kirjoitti tapauksesta *Elonkehä-lehdessä* ”todella mitättömänä kahakkana”, ja totesi, että kuolleita oli ”vain muutamia tuhansia”. Hän myös vertasi terroristien tekoja suomalaisten toimintaan talvisodassa ja sanoi, että kyseiset terroristit taistelivat Yhdysvaltoja vastaan ”isänmaansa ja uskontonsa puolesta”.⁹⁷ Linkola oli tyytyväinen terrori-iskuun siksi, että hän näki Yhdysvallat ja erityisesti kyseiset rakennukset, joihin isku kohdistui, eräänlaisena talouden ja kapitalismin keskipisteenä.⁹⁸ Hän pohti tekstissään tekijöiden motiiveja, mutta se, ettei iskua tehty luonnonsuojelun vuoksi, ei häirinnyt häntä. Tämän tapauksen kohdalla silläkään ei ollut väliä, etteivät terroristit henkilökohtaisesti tunteneet uhreja, koska Linkola katsoi uhrien edustavan täsmälleen niitä arvoja ja toimintatapoja, joita hän ei hyväksynyt.

Mitä epätoivoisempi Linkola oli, sitä enemmän hän kirjoitti väkivallasta ja siihen turvautumisesta. *Voisiko elämä voittaa* –teoksessaan Linkola kirjoitti pettymyksestään vihreään liikkeeseen; siitä oli tullut osa perinteistä poliittista kenttää, ja ihmiset olivat unohtaneet 1970–1980-lukujen aikaisen ympäristökeskustelun.⁹⁹ Teoksesta välittyy Linkolan epätoivo ilmastonmuutoksen ja väestönkasvun kiihtymisen suhteen. Vielä vuonna 1979 *Toisinajattelijan päiväkirjasta* -teoksessaan hän painotti yksilökeskeisiä toimintatapoja, erityisesti luonnonsuojelusta puhumista. Hän painotti ihmisten henkilökohtaisten valintojen tärkeyttä, ja kehotti ihmisiä keskustelemaan luonnonsuojelusta tuttaviansa kanssa.¹⁰⁰ Kuitenkaan 2000-luvulle tultaessa hän ei *Voisiko elämä voittaa* -teoksessaan enää esittänyt teksteissään käytännön toimenpiteitä, joilla

---

⁹⁵ Linkola 1989, 86.

⁹⁶ Linkola 1979, 60.

⁹⁷ Linkola 2007, 352.

⁹⁸ Linkola 2007, 354.

⁹⁹ Linkola 2007, 336–337.

¹⁰⁰ Linkola 1979, 19.

ihmiset voisivat yksilötasolla toimia ilmastonmuutosta vastaan. Linkolan usko suomalaisten omatoimisuuteen ilmastonmuutoksen torjumisessa ja luonnon suojelemisessa oli heikentynyt entisestään, eikä hän luottanut siihen, että tarvittavia toimia saataisiin läpi ilman valtion vahvaa pakkoa.

Olen tässä pääluvussa esittänyt Linkolan yhteiskunnallisena ajattelijana, joka käsitteli esimerkiksi väestönkasvuun, väkivaltaan ja kulutukseen liittyviä teemoja. Linkola kritisoi vahvasti useita länsimaalaisia arvoja ja normeja, kuten ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja demokratiaa. Hän kehotti ihmisiä teoksissaan toistuvasti väkivaltaisiin tekoihin, ihanoi terroristeja eikä uskonut poliittiseen päätöksentekoon. Linkolan ajatusten radikalisoituminen tulee esille hänen teoksissaan, joita vertailin luvun loppupuolella. Ensimmäisissä teoksissaan Linkola nostaa esille myös perinteiset, yksilöllisetkin vaikuttamisen keinot, mutta 2000-luvun puolella hänen uskonsa yksilön toimintaan oli kadonnut, mikä näkyi esimerkiksi väkivaltamyönteisyytenä ja negatiivisena käsityksenä ihmisluonnosta.

3. Käsitukset luonnonsuojelusta

Tässä pääluvussa analysoin Linkolan luontosuhdetta ja hänen käsityksiään suomalaisesta luonnonsuojelusta. Tarkoitukseni on paitsi taustoittaa suomalaisen luonnonsuojelun historiaa, nostaa myös esille luonnonsuojeluun liittyvää tutkimuskirjallisuutta ja kuvata sitä, miten Linkolan ajattelu vertautuu muuhun käyttämääni aineistoon. Tutkimuskirjallisuus valottaa myös näkemystä siitä, millä tavalla Linkolan ajattelu muotoutui yhdessä suhteellisen nuoren ympäristöajattelun kanssa.¹⁰¹

*Suomessa ei ole luonnonsuojelua. Se luonnonsuojeluna pidetty toiminta, joka järjestöissä, ympäristönsuojelun neuvottelukunnissa tai seutukaavaliitoissa jakelee lausuntoja piipittäväällä äänellä ja kaikessa nykyisen mielipuolisen järjestelmän ehdoilla, herättää vain epätoivoa. [– –] Silloin kun ei käsitetä – ja jos käsitetäänkin niin ei uskalleta toimia sen mukaan – että luonnonsuojelu, niin eläinten ja kasvien kuin ihmistenkin pelastuminen, edellyttää kaikkien länsimaissa nykyisin vallitsevien järjestelmien, rakenteiden ja elinkeinoelämän, koko meitä ympäröivän rekvisiitan täydellistä hävittämistä, on väärin puhua luonnonsuojelusta.*¹⁰²

Linkola kiteyttää hyvin suhtautumisensa suomalaiseen luonnonsuojeluun tässä vuonna 1973 Helsingin lyseon biologian kerholle kirjoittamassaan kirjeessä. Hänen käsityksensä suomalaisesta luonnonsuojelusta ei muuttunut positiivisempaan suuntaan vuosikymmenten kuluessa, joten kirjeen sitaatti oli ajankohtainen hänen viimeisinä elinvuosinaanakin. Sitatit kertoo myös siitä, miten ehdottomina ja kaikenkattavina Linkola näki ne luonnonsuojelulliset toimenpiteet, joita hän piti tarpeellisina. Järjestelmistä ja elinkeinoelämästä puhuessaan hän tarkoitti nähdäkseen esimerkiksi kapitalismista luopumista ja uudenlaisen yhteiskuntajärjestyksen rakentamista. Kirjeen sanavalinnat kertovat myös hänen epätoivostaan: hän kirjoitti ”piipittävästä äänestä”, ”mielipuolisesta järjestelmästä” ja ”täydellisestä hävittämisestä”.¹⁰³

Linkola mainitaan satunnaisesti lukemassani tutkimuskirjallisuudessa, mutta aineistossa näkyy se, miten hankalaa Linkolaan suhtautuminen oli. Hänet on teoksissa sijoitettu yleensä oman tien kulkijaksi, luonnonsuojelijaksi, joka ei kuitenkaan ollut poliittisesti tai akateemisesti aktiivinen. Esimerkiksi Koijärven kiistaa vuodelta 1979 käsitellyt teksti teoksessa *Laulujoutsenen*

---

¹⁰¹ Väyrynen 2021, 405.

¹⁰² Linkola 1979, 139.

¹⁰³ Ibid.

perintö ei maininnut Linkolaa, vaikka hän oli mukana mielenosoituksessa. Linkola oli merkittävä luonnonsuojelun puolestapuhuja, mutta ei toisaalta niin näkyvä tekijä, että hänet olisi pakko mainita tällaisten tekstien yhteydessä; toisin kuin esimerkiksi vihreiden poliitikko Pekka Haavisto, joka tekstin mukaan oli myös mukana Kojjärven tapahtumissa.¹⁰⁴ Linkolan saavutukset näkyivätkin pääasiassa hänen kirjallisina ansioinaan, eivät perinteisenä poliittisena toimintana. Hänen teoksiaan ei *Voisiko elämä voittaa* –teosta lukuun ottamatta ole käännetty muille kielille, joten myös kansainvälisen huomion puute voi vaikuttaa siihen, miten häneen suhtaudutaan esimerkiksi tutkijoiden osalta.

Linkolan pois jättäminen luonnonsuojelua käsittelevistä artikkeleista voi johtua myös siitä, että hänen radikaaleihin mielipiteisiinsä suhtautuminen jakaa ihmisiä. Lukemani artikkelit käsitelivät luonnonsuojelua pääasiassa poliittisista ja akateemisista näkökulmista, ja käyttivät esimerkkeinään tunnettuja poliitikkoja, kuten Haavistoa, ja esimerkiksi Suomen lainsäädännössä tapahtuneita muutoksia ja muuta poliittista päätöksentekoa. Linkolaa on vaikea sijoittaa tällaiseen keskusteluun hänen mielipiteidensä ja erikoisen asemansa vuoksi. Hän ei tuntunut edustavan mitään tiettyä, selkeää ihmisryhmää, ja niissä artikkeleissa, joissa häneen viitataan, hänestä puhutaan esimerkiksi kalastajan tai lintuharrastajan roolien kautta. Tähän poikkeuksen tekee Kari Väyrynen, joka artikkelissaan kuvasi Linkolaa ympäristöajattelun osalta tärkeäksi henkilöksi.¹⁰⁵

3.1. Suomalaisen luonnonsuojelun historia 1930-luvulta lähtien

Pentti Linkolan isä Kaarlo Linkola oli mukana perustamassa nykyisen Suomen luonnonsuojeluliiton edeltäjää, Suomen luonnonsuojeluyhdistystä vuonna 1938.¹⁰⁶ Kansainvälistymisen myötä luonnonsuojelujärjestöjen määrä Suomessa alkoi kasvaa 1980-luvulla, eikä kyseinen kansalaisjärjestö ollut enää ainoana luonnonsuojelun asialla.¹⁰⁷ Helena Telkänrannan artikkeli esittikin suomalaisen luonnonsuojelun positiivisena kehityskulkuna, jossa toimintaan liittyi jatkuvasti uusia ihmisiä ja järjestöjä, jotka toivat aiheeseen tuoreita näkökulmia. Linkolan näkemys oli kuitenkin päinvastainen, sillä hän totesi vielä vuonna 1973, ettei Suomessa ole luonnonsuojelua ollenkaan. Hän peräänkuulutti jo tässä vaiheessa koko elinkeinoelämän ja länsimaalaisen yhteiskuntarakenteen alasajoa, jota luonnonsuojelu hänen mukaansa edellytti.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ Helin 2008, 111.

¹⁰⁵ Väyrynen 2021, 377.

¹⁰⁶ Leikola 2008, 41.

¹⁰⁷ Telkänranta 2008, 52.

¹⁰⁸ Linkola 1979, 138–139.

Luonnonsuojelusta alettiin Suomessa keskustella laajemmin 1960-luvulta lähtien. Aiheen ajankohtaisuus johtui muun muassa siitä, että suomalainen yhteiskunta teollistui nopeasti, minkä vuoksi myös jätteiden määrä kasvoi, ja ihmisten huoli luonnosta sen mukana. Vuoteen 1975 mennessä Suomi oli saavuttanut muiden länsimaiden teollistumisen tason.¹⁰⁹ Kansainvälistä keskustelua esimerkiksi ympäristömyrkyistä ja kemikaalien vaikutuksesta luontoon oli käyty jo 1960-luvulla, ja 1970-luvun alkupuolella alettiin kiinnittää huomiota myös ilmaston lämpenemiseen ja sitä aiheuttavaan kasvihuoneilmiöön.¹¹⁰ Linkolan teksteissä ei juurikaan keskitytty ilmaston lämpenemiseen, mikä voi johtua siitä, että hän puhui pääasiassa niistä asioista, joita hän näki omassa arjessaan suomalaisessa luonnossa. Hän oli tietoinen globaalista kehityksestä, mutta hänen huomionsa keskittyi pääasiassa Suomeen ja hän puhui ulkomaiden tapahtumista lähinnä esimerkkien muodossa.

Tämä maailmanlaajuinen kehitys näkyi kuitenkin myös Linkolan ajattelussa ja hänen tuotannossaan, sillä hänen yhteiskunnallinen aktiivisuutensa, kirjallisessa muodossaan, alkoi näiden vuosikymmenten aikana. Väyrysen mukaan Linkolan yleinen pessimistisyys syntyi globaalin kehitysoptimismien murruttua 1960-luvun lopulla, jolloin alettiin puhua maailmanlaajuisen ekokatastrofin mahdollisuudesta.¹¹¹ Vuonna 1971 julkaistussa *Unelmat paremmasta maailmasta* -teoksessa Linkola paitsi kritisoi länsimaista elämäntapaa, myös esitti ensimmäiset toivonsa suuresta yhteiskunnallisesta murroksesta, jonka takana olisivat olleet tavalliset ihmiset.¹¹² Tämä on kiinnostavaa siinä mielessä, että Linkola kritisoi jyrkästi juuri tavallista kansaa teoksissaan. 1970-luvulla hänen mielipiteensä eivät kuitenkaan olleet yhtä jyrkkiä kuin myöhemminä vuosikymmeninä, mikä voi osaltaan selittää myös tätä ristiriitaista näkemystä.

Linkolan näkemykset luonnonsuojelun tilasta eivät kuitenkaan muuttuneet merkittävästi vuosikymmenten saatossa, vaikka hän näkikin yksittäisiä toivonpilkahduksia ihmisten toiminnassa. Näkökulman muuttumattomuudesta kertoo esimerkiksi se, ettei hän luopunut totalitaarisesta ohjelmaehdotuksestaan vielä 2000-luvun puolellakaan, vaan puolusti sitä edelleen *Voisiko elämä voittaa* -teoksessaan.¹¹³ Samaisessa teoksessa hän myös totesi luonnonsuojelun ole-

---

¹⁰⁹ Poutanen 2008, 46.

¹¹⁰ Väyrynen 2021, 398.

¹¹¹ Ekokatastrofilla tarkoitetaan tässä esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden katoamista. Väyrynen 2021, 403; Väyrynen 2021, 400.

¹¹² Linkola 2020, 34.

¹¹³ Linkola 2007, 399.

van osa vain pienen vähemmistön toimintaa, eikä hän nähnyt tässä tapahtuvan positiivista muutosta esimerkiksi siksi, että ihmisen perusluonto on muuttumaton.¹¹⁴ Tällä toteamuksella tulkitseen hänen tarkoittaneen sitä, että ihmisten toimintatavat pysyvät ikuisesti luonnolle haitallisina, jos niihin ei puututa valtion tai jonkin vastaavan tahon toimesta.

*Todellista ympäristönsuojelua, todellista elämän pelastamista ovat kaikki niin suuret kuin pienet rauhoitusalueet, kansallispuistot ja luonnonsuojelualueet – sikäli kuin ne ovat todella talouselämältä rauhoitettuja, poissa tuotannosta, sikäli kuin niissä todella ei maamiehen aura revi maan povea puhki ja sikäli kuin niissä puu todella saa kasvaa, kuolla, kaatua ja maatua.*¹¹⁵

Suomalaisessa luonnonsuojelussa on painotettu erityisesti metsien suojelua, mitä myös Linkola korosti omissa teksteissään. Metsien suojeluun liittyi paitsi puiden ja kasvillisuuden, myös lintujen ja eläinten elinympäristön ja sitä myötä lajien suojelu. 1980-luvun puolivälissä Suomessa huolestuttiin esimerkiksi tiettyjen kasvi- ja lintulajien uhanalaistumisesta,¹¹⁶ joka oli suorassa yhteydessä metsien suojeluun. Linkola korosti puheessaan omia kokemuksiaan luonnon tuhoutumisen todistamisesta, ja keskittyi luontokuvauksessaan erityisesti metsien kuvaamiseen. Hän kutsuikin Suomea ensisijaisesti metsien, ei järvien maaksi,¹¹⁷ ja kuvasi Suomen metsätaloutta uuden ajan Euroopan suurimmaksi ympäristökatastrofiksi.¹¹⁸

3.2. Luonnon- vai ympäristönsuojelua?

Luonnonsuojelun rinnalla levisi 1970-luvulla toinen termi kuvaamaan suojelutyötä: ympäristönsuojelu. Termillä pyrittiin korostamaan luonnonsuojelua myös ihmisen ja koko planeetan näkökulmasta, sillä sen avulla keskusteltiin esimerkiksi ihmisten terveyteen vaikuttavista ympäristöhaitoista.¹¹⁹ Linkola seurasi aiheesta käytyä keskustelua aktiivisesti, eikä pitänyt siitä, että ympäristönsuojelu yhdistettiin luonnonsuojeluun. Hän torjui ympäristönsuojelu-termin käytön esseessään jo vuonna 1972 eikä hyväksynyt sitä, että luonnonsuojelussa pyrittiin ihmisten tarpeiden tyydyttämiseen ja elinolosuhteiden parantamiseen. Hänen mukaansa ympäristönsuojeluun liitettiin sellaisia arvoja ja toimintatapoja, jotka ovat ristiriidassa keskenään.¹²⁰

---

¹¹⁴ Linkola 2007, 132.

¹¹⁵ Linkola 1989, 204.

¹¹⁶ Turunen 2008, 70.

¹¹⁷ Linkola 2007, 41–42.

¹¹⁸ Linkola 2007, 61.

¹¹⁹ Telkänranta 2008, 50.

¹²⁰ Linkola 1979, 122–123.

Linkola kritisoi ympäristönsuojelusta puhumista useissa teksteissään, mutta käytti itsekin termiä *Johdatus 1990-luvun ajatteluun* –teoksessaan vuonna 1989. Hän kuvaili termiä samaan tyyliin, jolla hän perinteisesti puhui luonnonsuojelusta:

*Entä sitten ympäristönsuojelu, ilman lainausmerkkejä? [– –] Se on pidättäytymistä, hellittämistä, supistamista, vähentämistä, purkamista, hylkäämistä, luopumista. Se on kädet ristissä istumista, sivusta seuraamista. Se on säästämistä, kieltäytymistä, uhrautumista. Muuta se ei ole, ei mitään muuta eikä koskaan.*¹²¹

Hän tuntuu tässä tarkoittavan ympäristönsuojelulla sitä toimintaa, josta hän perinteisesti puhui luonnonsuojeluna, sillä samaisessa esseessä hän viittasi negatiivisena näkemäänsä ympäristönsuojeluun ”ympäristönsuojeluna”, käyttäen lainausmerkkejä. Linkola määritteli luonnonsuojelun moneen kertaan teoksissaan, ja hänen kuvauksensa luonnonsuojelusta sisältävät samoja asioita kuin yllä oleva sitaatti ympäristönsuojelusta. Niissä on kuitenkin myös ristiriitaisuuksia, sillä hän esitti luonnonsuojelun paitsi passiivisena myös aktiivisena tekemisenä, työnä ”eliöiden elintilan lisäämiseksi”.¹²² Pidän yllä olevaa sitaattia Linkolan esimerkkinä luonnonsuojelusta, sillä negatiiviseksi ymmärtämästään ympäristönsuojelusta hän kirjoittaa hyvin eri sävyyn:

*Sitten on tämä näpertelylinja, nämä uusiopaperi-, suodatin-, katalysaattori-, kierrätys-, aurinkopaneeli- ja sähköautoihmiset, nämä joiden toimet ovat yhtä pitkiä kuin leveitä. [– –] Nämä ”ympäristönsuojelijat” ovat pyrkivinänsä samaan kuin elämänsuojelija, mutta eivät pysty tajuamaan sitä minkä luovuttajatkin tajuavat, sitä kuinka syvälle pohjamutiin länsimainen kulttuuri on vajonnut.*¹²³

Hän käytti tässäkin yhteydessä lainausmerkkejä ympäristönsuojelijoista puhuessaan, ja vertasi heitä elämänsuojelijoihin, jotka Linkolan mukaan tosiasiallisesti olivat luonnonsuojelun asialla. Hänen teksteissään ympäristönsuojelu näyttyy petollisena, luontoa tuhoavana toimintana, joka on verhottu luonnonsuojelun kaapuun. Kylänpää kirjoittaa teoksessaan, että Linkolan mukaan keskustelu luonnonsuojelusta ajautui sivuraiteille ympäristönsuojelu-termin myötä. Linkolan ajatus luonnonsuojelusta perustui siihen, että ihminen on laji muiden lajien joukossa, mutta ympäristönsuojelussa ei hänen mukaansa ollut kyse tällaisesta ajattelusta.¹²⁴

---

¹²¹ Linkola 1989, 204.

¹²² Linkola 1979, 124.

¹²³ Linkola 2007, 265.

¹²⁴ Kylänpää 2017, 219.

Hän vierasti ihmiskeskeisyyttä niin ihmisten arvopohjassa kuin käytännön toimissakin ja ajatteli, että luontoa tulee suojella sen itseisarvon, ei ihmisen vuoksi.

Olen tässä pääluvussa pyrkinyt kuvaamaan suomalaisen luonnonsuojelun historiaa sekä sitä, millainen käsitys Linkolalla oli luonnonsuojelusta. Tämän käsityksen avaamiseksi olen vertailut ympäristön- ja luonnonsuojelua ja nostanut esille näihin liittyviä sitaatteja Linkolan teoksista. Linkolalla oli hyvin selkeä käsitys luonnonsuojelusta ja siihen liittyvistä toimista, vaikka hän määritteli termiä hieman eri tavalla vuosikymmenten aikana. Hänelle se tarkoitti paitsi luonnon puolesta toimimista, myös passiivisuutta, tekemättä jättämistä sekä luopumista. Nostin esille myös Linkolan vaikeaa asemaa tutkimuskirjallisuudessa ja sitä, millä tavalla tutkijat ovat häneen suhtautuneet.

4. Tavoiteohjelmat 1986 & 1999

Vertailen työni neljännessä pääluvussa tavoiteohjelmaa, jonka Linkola kirjoitti vihreälle liikelle, nykyisille Vihreille, vuonna 1986, sekä vuonna 1999 kirjoitettua ”Voimmeko jäädä eloon – Muuan hallitun tulevaisuuden malli” -esseettä, joka on julkaistu vuonna 2004 teoksessa *Voisiko elämä voittaa*. Olen ottanut vuoden 1986 tavoiteohjelman teoksesta *Kirjeitä Linkolan ohjelmasta*, jossa Vihreiden poliitikko Osmo Soininvaara käy kirjeenvaihtoa Linkolan kanssa kyseisen tavoiteohjelman tiimoilta. Tavoiteohjelma julkaistiin loppukesällä 1986, ja kyseinen kirjeenvaihto on käyty saman vuoden syksynä. Tavoiteohjelmalla tarkoitetaan tässä yhteydessä poliittista, tekstimuotoista kuvausta siitä, millä tavalla yhteiskunnalliset olosuhteet tulisi järjestää.

Kyseisten tekstien vertailu on hedelmällistä siksi, että niistä näkee Linkolan ajattelun kehityksen 13 vuoden ajalta. Tekstien lähiluku ja vertailu antaa yksityiskohtaista tietoa siitä, missä määrin Linkolan ajatukset olivat muuttuneet, kenties radikalisoituneet entisestään, vuoteen 1999 mennessä. Ohjelmien pääasiallinen sanoma luonnonsuojelusta pysyi samana, mutta niissä on eroavaisuuksia esimerkiksi siinä, millaisten keinojen avulla Linkolan tavoitteita olisi voitu saavuttaa, ja kuinka epätoivoisena tilanne hänelle näyttäytyi.

*Keskipisteenä ei ole ihminen, lähtökohtana eivät ihmisen toiveet ja haaveet lainkaan. Lähtökohtana on vihreän luonnon tuottokyky, varallisuus, kantokyky. Kaikki määräytyy siitä lähtien, paljonko jaettavaa sillä on ja paljonko jakajia on. Jaettavaksi lasketaan ainoastaan vuosittain uusiutuva varallisuus, ja jakajia on paljon, ihminen vain yksi niistä. Ihminen ei vaadi mitään, hän pyytää, lakki kädessä ja polvillaan.*¹²⁵

Näillä sanoilla Linkola aloitti tavoiteohjelmansa esittelyn vuonna 1986. Kyseinen tekstikappale kiteyttää hänen syväekologisen ajattelunsa osuvasti, eivätkä hänen ajatuksensa tältä osin muuttuneet vuosikymmenten kuluessa. Vuonna 1999 julkaistussa uudessa tavoiteohjelmassa, joka on pohjimmiltaan hyvin samanlainen kuin vuonna 1986, esiintyi kuitenkin eroavaisuuksia siinä, millaisista keinoista Linkola puhui, ja kuinka jyrkästi hän ajoi muutosta. Tavoiteohjelmien tarkoituksena oli luoda linkolalainen versio siitä, millainen suomalaisen yhteiskunnan tulisi olla paitsi rakenteeltaan, myös arvoiltaan, jotta se olisi ekologisesti kestävällä pohjalla. Ekologisesti kestävällä hän tarkoitti tässä tapauksessa sitä, että kasvua ja kehitystä ei enää nykyisessä merkityksessään, esimerkiksi teknologian ja talouden osalta, olisi olemassa. Luonnon

---

¹²⁵ Linkola & Soininvaara 1987, 113.

monimuotoisuus olisi turvattu ja ihmisen toiminnasta johtuva lajien sukupuutto olisi lakanut.¹²⁶

Molemmat tavoiteohjelmat puolustivat totalitaarista valtiomuotoa, jota perusteltiin esimerkiksi sillä, että demokraattisissa valtioissa ekokatastrofi oli edennyt pisimmälle.¹²⁷ Suurin osa tavoiteohjelmissa listatuista asioista oli valtiotason muutoksia, eikä ohjelmissa ollut kyse siitä, että yksilöt olisivat oma-aloitteisesti päättäneet toimia ekologisesti kestäväällä tavalla. Linkolan mukaan onnellisimmat ihmiset löytyivät joka tapauksessa totalitaarisesti hallituista valtioista,¹²⁸ ja hän pyrki perustelemaan molempia ohjelmiaan myös ihmisten saamien hyötyjen näkökulmasta, vaikka luonnonsuojelu olikin keskiössä. Demokraattista ja kapitalistista nyky-yhteiskuntaa kritisoitiin myös siten, että sitä kutsuttiin molemmissa tavoiteohjelmissa itsemurhayhteiskunnaksi. Nimitys perustuu tulkintani mukaan siihen, että Linkolan mielestä nyky-yhteiskunta aiheutti paitsi kirjaimellisia itsemurhia, se johtaisi myös koko ihmiskunnan tuhoon, eräänlaiseen joukkoitsemurhaan.

Molemmissa ohjelmissa Linkola peräänkuulutti sitä, etteivät ne hänen mielestään olleet tarpeeksi tiukkoja esimerkiksi väestömäärän rajoittamisen suhteen. Hän piti molempia ohjelmiaan varovaisina hahmotelmina, ja vaikka hän uskoi niiden toteutukseen, hän ei pitänyt kumpaakaan ohjelmaa pysyvänä ratkaisuna.¹²⁹ Ohjelmien aihepiirit ovat samanlaiset, ja niiden tekstit ovat samassa linjassa Linkolan muiden 1980- ja 1990-luvun kirjoitusten kanssa.

Tavoiteohjelmien keskeisin ero on siinä, että vuoden 1986 versio on kirjoitettu vihreälle liikkeelle, tuorempi versio vuodelta 1999 on julkaistu alun perin Suomen Kuvalehdessä laajemmalle lukijakunnalle. Vihreille suunnatussa versiossa Linkola hahmotteli yksipuoluejärjestelmää, jossa vihreillä olisi kaikki päätösvalta, eikä kompromisseja päätöksenteossa sallittaisi.¹³⁰ Tässä vaiheessa hän piti vihreitä varteenotettavana mahdollisuutena, jos puolue olisi hyväksynyt hänen ohjelmaehdotuksensa. Näin ei kuitenkaan käynyt,¹³¹ ja tyytymättömyys vihreiden poliittiseen toimintaan näkyikin Linkolan uudessa tavoiteohjelmassa lähes 15 vuotta myöhemmin.

---

¹²⁶ Linkola & Soininvaara 1987, 122.

¹²⁷ Linkola 2007, 398.

¹²⁸ Linkola & Soininvaara 1987, 29.

¹²⁹ Linkola 1987, 127; Linkola 2007, 386.

¹³⁰ Linkola & Soininvaara 1987, 158.

¹³¹ Kylänpää 2017, 331.

Vuoden 1999 tavoiteohjelmassa hän ei enää esittänyt vihreitä vaihtoehtona, vaan myönsi ettei tiennyt millä tavalla ”elämän suojelun ohjelma lähtee käyntiin”.¹³² Hän piti kuitenkin edelleen kiinni omasta ohjelmastaan, mikä kertoo siitä, että hän uskoi asiansa oikeellisuuteen vihreiden tuottamasta pettymyksestä huolimatta. Puolueelle ehdotettu tavoiteohjelma oli muuttunut lehdessä julkaistuksi esseeksi, mutta sen tavoitteita Linkola piti edelleen ajankohtaisina, ehkä jopa ajankohtaisempina kuin 1980-luvulla, sillä essee alkaa lauseella ”Ihmiskunta, ihmislaji näyttää tulleen tiensä päähän.”¹³³

Monet käytännön toimet olivat ohjelmissa erilaiset, mikä selittyy paitsi Linkolan ajattelussa tapahtuneilla muutoksilla, myös 1980–1990-lukujen kehityksellä esimerkiksi teknologian saralla. Vuonna 1986 hän esitti parhaaksi sähkön tuotantotavaksi kotimaisen vesivoiman,¹³⁴ mutta uudemmassa ohjelmaesityksessään hän kritisoi vesivoimaa ”pahimman sähköntuotannon lajiksi”, koska se oli ”aiheuttanut [– –] vesitaloutemme järkkymisen”.¹³⁵

*Tässä esityksessä redusoin kuitenkin edelleen, haluan lähteä uhkayrityksestä, jossa ole-massaoleva [sic] väestökuorma säilytetään ja vähentämiseen pyritään vain syntyvyyden rajoittamisen tietä. Tämä ohjelma on syvästi humaani – ja siksi luultavasti liian pehmeä. Joka tapauksessa vaaditaan länsimaisen kulttuurin harhateiltä täyskäännöstä järjen ohjaukseen.*¹³⁶

Ohjelmien keskiössä on yhteiskuntarakenteen muutosten lisäksi väestömäärän kehitys. Ottaen huomioon Linkolan positiivisen suhtautumisen väkivaltaan väestöä vähentävänä keinona on yllättävää, ettei hän kummassakaan ohjelmassa puhu väkiluvun karsimisesta, vaan pohjaa molemmat hahmotelmansa ihmisten syntyvyyden laskemiseen. Vuoden 1986 esityksessä hän kommentoi vain Suomen väkilukua, mutta uudemmassa esityksessään hän pohti asiaa koko maailman väestön osalta: ihmisiä tulisi olla maailmanlaajuisesti noin kaksi miljardia.¹³⁷ Asiaan ei kuitenkaan syvennytty sen tarkemmin, vaan Linkola pohti niitä keinoja, joilla syntyvyys voitaisiin saada laskemaan.

---

¹³² Linkola 2007, 400.

¹³³ Linkola 2007, 384.

¹³⁴ Linkola & Soininvaara 1987, 138.

¹³⁵ Linkola 2007, 388.

¹³⁶ Linkola 2007, 387.

¹³⁷ Linkola 2007, 386.

Uuden tavoiteohjelman yleisesti jyrkempi suhtautuminen verrattuna vuoden 1986 ohjelmaan näkyi myös väestömäärän kohdalla. Ensimmäisessä ohjelmassaan Linkola esitti, että naiset saisivat synnyttää kaksi lasta, mutta vuoden 1999 ohjelmassa luku oli muuttunut yhdeksi.¹³⁸ Linkola kirjoitti kaikissa teksteissään synnytyksestä luvanvaraisena toimintana, ja hän suhtautui aborttiin positiivisesti läpi elämänsä.¹³⁹ Linkolalaisessa, totalitaarisessa yhteiskunnassa yksityinenkin olisi muuttunut julkiseksi, poliittiseksi ja valtion asiaksi.

Viimeisessä pääluvussa vertailin kahta poliittista tavoiteohjelmaa vuosilta 1986 ja 1999. Toiesille niiden yhtäläisyyksiä ja eroja, ja huomioin sen, että tekstit on kirjoitettu erilaisille yleisöille. Tavoiteohjelmat noudattivat Linkolan ajattelun laajempaa kehystä, mutta erosivat siinä, ettei hän puhunut niissä väestön vähentämisestä, vaan ainoastaan syntyvyyden rajoittamisesta. Linkolan ajattelu näyttäytyi tavoiteohjelmissa hyvin pessimistisenä paitsi ihmisen toiminnan myös ympäristön kannalta, mutta hän silti kirjoitti, etteivät tavoiteohjelmat olleet tarpeeksi kunnianhimoisia. Hän puhui erityisesti vuoden 1999 tavoiteohjelmassaan ihmisen tulevaisuudesta hyvin dramaattiseen sävyyn, ja vaati tuttuun tapansa demokraattisen järjestelmän romuttamista.

---

¹³⁸ Linkola & Soininvaara 1987, 129; Linkola 2007, 385.

¹³⁹ Linkola 2007, 387.

LOPPULAUSE

Pentti Linkola oli toisinajattelija, joka pyrki suojelemaan luontoa eikä kaihtanut kärkeästäkään kieltä tavoitteidensa esiintuomisessa. Hän oli aktiivinen kirjoittaja, joka otti kantaa paitsi päivänpoliittiseen keskusteluun myös siihen, mitä omassa arjessaan näki ja koki. Linkolan omat kokemukset ja muistot korostuivat hänen teksteissään, ja häntä voikin pitää eräänlaisena mielipidevaikuttajana. Akateemista uraa hän ei perhetaustastaan huolimatta koskaan tavoitellut, vaan pyrki elämään käytännön esimerkkinä siitä, millaiselta ekologisesti kestävä elämä näyttää. Hänen tavoitteensa ja erityisesti tavoiteohjelmansa eivät kuitenkaan olleet realistisia tai saaneet suurta kannatusta, ja hän on jäänyt ihmisten mieleen lähinnä erikoisten mielipiteidensä ja elämäntapansa vuoksi. Luonnonperintösäätiö kuitenkin jatkaa hänen perintöään ja pitää erityisesti metsien suojelua esillä esimerkiksi kotisivuillaan ja sosiaalisessa mediassa.

Pyrin tutkimuskysymyksilläni selvittämään sitä, millaiseksi Pentti Linkola käsitti luonnonsuojelun, ja mitä siihen käytännössä kuului. Pohdin myös sitä, mitkä teemat nousivat keskeisiksi hänen ajattelussaan ja teksteissään, ja sisältyikö hänen ajatteluunsa ristiriitoja. Linkola näki luonnonsuojelun hyvin erilaisena toimena kuin monet muut aiheen piirissä toimineet ihmiset, sillä hän vaati koko länsimaisen yhteiskuntajärjestelmän purkamista, eikä uskonut demokratian toimivuuteen. Hänen ajattelunsa keskeisiä teemoja käsittelemällä erityisesti toisessa pääluvussa, ja nostin esille esimerkiksi väestönkasvuun liittyvät kysymykset, väkivallan poliittisena keinona sekä ihmisten kulutustottumukset. Linkola kuljetti näitä teemoja mukana esseissään läpi tuotantonsa, ja hänen suhtautumisensa niihin muuttui lähinnä negatiivisempaan, toivottomampaan ja radikaalimpaan suuntaan. Ajattelussa ei kuitenkaan tapahtunut suuria muutoksia, ja vaikka hänen tekstinsä sisälsivät myös useita ristiriitaisuuksia, Linkolan suhde ja suhtautuminen luontoon ei vuosikymmenten aikana muuttunut.

Linkolasta on tehty hyvin vähän tieteellistä tutkimusta, ja hänet mainittiin aineistoni tutkimuskirjallisuudessa hyvin harvoin, silloinkin vain pintapuolisesti. Halusin koota kandintutkielmaani kaikki Linkolan keskeisimmät teokset, sillä pyrin tarkastelemaan hänen ajatteluaan kokonaisuutena. Laajassa aineistossa oli se etu, että sain hyvän kokonaiskuvan Linkolan tuotannosta ja elämästä sekä siitä, miten hän suhtautui asioihin vuosikymmenestä toiseen. Kapeammalla rajauksella voisi kuitenkin perehtyä aiheeseen syvällisemmin. Työni pituuden vuoksi rajasin tutkimukseni keskiöön vain osan niistä teemoista, joita hän luonnonsuojelun näkökulmasta käsittelemällä, enkä keskittynyt esimerkiksi hänen yksittäisiin kiistoihinsa toimittajien tai poliitikoiden kanssa.

Pidemmässä työssä olisi mahdollista huomioida esimerkiksi sitä, millaista kritiikkiä Linkolan ajatuksille esitettiin, tai millaisen vastaanoton hänen ajatuksensa ylipäättään saivat. Aihetta voisi tutkia paitsi laajemmalla aineistolla, myös useasta eri näkökulmasta. Olisi kiinnostavaa vertailla Linkolan kertomia asioita tutkimuskirjallisuuteen laajemminkin kuin vain 1930-luvun maatalouden osalta, sillä Linkolan tekstit sisälsivät useita sellaisia väittämiä, joille hän ei antanut mitään lähdetä. Linkolan ajattelussa tapahtuneita muutoksia olisi mahdollista tarkastella myös pienemmän aineiston kautta, jolloin esimerkiksi viimeisessä pääluvussa tekemääni tavoiteohjelmien vertailua voisi syventää tai soveltaa muihin Linkolan teoksiin.

LÄHTEET JA TUTKIMUSKIRJALLISUUS

I PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Luonnonperintösäätiön kotisivut. <https://luonnonperintosaatio.fi/> (Luettu 15.3.2024)

Tieteen termipankki: sosiaalidarwinismi. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:sosiaali-darwinismi> (Luettu 7.2.2024)

Maailmanpankki: Nykyiset talouden termit. <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledge-base/articles/378834-how-does-the-world-bank-classify-countries> (Luettu 11.2.2024)

II PAINETUT LÄHTEET

Jussila, Anneli 2021: *Pentti Linkola ja minä: Elämää toisinajattelijan kanssa*. Minerva Kustannus.

Kylänpää, Riitta 2017: *Pentti Linkola – Ihminen ja legenda*. 4. painos. Siltala.

Linkola, Pentti 1979: *Toisinajattelijan päiväkirjasta*. WSOY.

Linkola, Pentti & Soininvaara, Osmo 1987 (1986): *Kirjeitä Linkolan ohjelmasta*. WSOY.

Linkola, Pentti 1989: *Johdatus 1990-luvun ajatteluun*. WSOY.

Linkola, Pentti 2007 (2004): *Voisiko elämä voittaa – ja millä ehdoilla*. 5. painos. Tammi.

Linkola, Pentti 2020 (1971): *Unelmat paremmasta maailmasta*. Uusi painos. Into Kustannus.

III TUTKIMUSKIRJALLISUUS

Helin, Harri 2008: ”Kahletoimintaa Kojjärvellä”. *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*, s. 111. Toimittanut Helena Telkänranta. WSOY.

Leikola, Anto 2008: ”Luonnonsuojelun tulo Suomeen”. *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*, s. 34–41. Toimittanut Helena Telkänranta. WSOY.

Oksanen, Markku 1999: ”Johdanto”. *Ympäristöfilosofia. Kirjoituksia ympäristönsuojelun eettisistä perusteista*, s. 111–119. Toimittaneet Markku Oksanen ja Marjo Rauhala-Hayes. 1. lisäpainos. Gaudeamus.

Poutanen, Terho 2008: ”1960-luvun ympäristöherääminen”. *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*, s. 46–49. Toimittanut Helena Telkänranta. WSOY.

Rantatupa, Heikki 2004: ”1930-luvun pulavuodet ja maatalouskiinteistöjen pakkohuutokaudet”. *Suomen maatalouden historia osa 2. Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle*, s. 419–439. Toimittanut Matti Peltonen. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Ruuskanen, Esa & Valkonen, Jarno 2021: ”Suomalaisen kulutuksen suuri siirtymä”. *Suomen ympäristöhistoria 1700-luvulta nykyaikaan*, s. 295–332. Toimittaneet Esa Ruuskanen, Paula Schönach ja Kari Väyrynen. Vastapaino.

- Suominen, Teuvo 2008: ”Kaarlo Linkola, kansainvälinen kasvitieteilijä”. *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*, s. 41. Toimittanut Helena Telkänranta. WSOY.
- Takkinen, Pasi 2015: ”Elonkehä-lehden taival 1995–2015”. *Elonkehän puolesta. Syväekologisen kulttuurilehden kaksi vuosikymmentä Linkolasta Vadéniin*, s. 5–19. Toimittaneet Pasi Takkinen ja Kristiina Takkinen. Vihreä Elämänsuojelun Liitto Ry.
- Tammilehto, Olli 1982: *Ekofilosofia, ympäristöliike ja ydinvoima*. Ympäristökeskus.
- Telkänranta, Helena 2008: ”Uusia ratkaisuja uusiin ongelmiin”. *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*, s. 50–55. Toimittanut Helena Telkänranta. WSOY.
- Telkänranta, Helena & Simola, Heikki 2008: ”Esipuhe”. *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*, s. 5. Toimittanut Helena Telkänranta. WSOY.
- Turunen, Olli 2008: ”Metsien suojelun monet keinot”. *Laulujoutsenen perintö. Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*, s. 70–75. Toimittanut Helena Telkänranta. WSOY.
- Vadén, Tere 2008: ”Myyttinen vallankumous ja tavalliset teot”. *Linkolan ajamana*, s. 103–142. Toimittanut Tere Vadén. Into Kustannus.
- Vihola, Teppo 2004: ”Maatalouden rakennemuutokset itsenäisessä Suomessa”. *Suomen maatalouden historia osa 2. Kasvun ja kriisien aika 1870-luvulta 1950-luvulle*, s. 330–415. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Väyrynen, Kari 2021: ”Suomalaisen ympäristöajattelun suuntaviivoja valistuksen ajalta 2000-luvulle”. *Suomen ympäristöhistoria 1700-luvulta nykyaikaan*, s. 377–409. Toimittaneet Esa Ruuskanen, Paula Schönach, Kari Väyrynen. Vastapaino.